

Maite Simón (ed.), *Cent anys fent llibres. La trajectòria d'una editorial universitària*. PUV 1920-2020, València, Publicacions de la Universitat de València, 2021, 384 p., ISBN: 978-84-9134-894-8.

No s'entén la universitat sense el llibre. És aquesta precisament la idea que sobrevola *Cent anys fent llibres. La trajectòria d'una editorial universitària*. PUV 1920-2020, un volum col·lectiu editat per Maite Simón que repassa des de perspectives diverses els cent anys de vida d'un segell —Publicacions de la Universitat de València (PUV)— sense el qual, actualment, no es concebria la Universitat de València. Passat, present i futur, doncs, d'una editorial universitària.

La primera part —un llibre en si, en realitat— és l'estudi d'Antoni Furió, «La universitat i els llibres, una història més que centenària», en què es fa una repassada panoràmica dels segles de relació entre la institució acadèmica i el llibre com a *objecte*: des dels segles XII i XIII, fundacionals pel que fa a la universitat, fins als nostres dies. És especialment notable, no només per la profunditat i claredat, sinó també per l'especificitat dins el volum, la part dedicada a les centúries medievals. En aquesta, Furió comenta en primer lloc el lent camí que inicià la lectura en silenci als *scriptoria* dels monestirs medievals, fonamental per a la concepció futura del llibre i de la lectura —dins i fora dels monestirs i de les aules universitàries— tal com l'entendem ara. Hi ha també el pes dels copistes al voltant de la institució universitària, que començava a demanar ja la multiplicació de la lletra escrita per raons òbvies. Tot seguit, de fet, l'anàlisi de Furió apunta constatacions cabdals, com que «molt abans, doncs, de l'aparició de la impremta havien emergit ja algunes de les necessitats que portarien a la seua invenció: la demanda d'un nombre cada vegada més gran d'exemplars d'una mateixa obra i l'exigència de comptar amb còpies tan exactes com fos possible de l'original» (p. 30). L'abaratiment del preu del paper i l'aparició meravellosa d'aquella —que encara baixà més els costos de producció— van ser altres dels factors clau en la història del llibre universitari i del llibre en general, també per la indústria que generà. Fou aquest, precisament, el context que visqué la Universitat de València, fundada oficialment el

1499. Els orígens de l'edició acadèmica, en el seu cas, deixen aquestes xifres: seixanta títols de temàtica escolar-universitària van ser publicats a València entre 1473-1525.

El repàs exhaustiu de Furió continua amb els segles posteriors, ja sota la persecució de la Inquisició, «devastador per la cultura de l'època» (p. 38), i s'endinsa en el segle XVIII, iniciat amb el parèntesi brutal de la Guerra de Successió. És ací, en el segle dels il·lustrats, on el text pren especial profunditat documental, amb un repàs detallat de les publicacions i dades d'una centúria en què la producció científica i de manuals avançà amb força. A finals d'aquest segle, de fet, arribà la creació de la Junta de Impresiones —primera proposta d'editorial universitària a València—, «conseqüència d'una reforma de l'ensenyament universitari, preconitzada ja per Gregori Maians el 1767 i materialitzada pel pla Blasco de vint anys després» (p. 48).

Tots aquests nous aires hagueren de combatre les tempestes de l'absolutisme que recorren el primer terç del segle XIX, amb llibres perseguits i prohibits als estudiants universitaris. Malgrat tot, a finals d'aquesta centúria s'intensifica la producció editorial universitària, especialment de llibres i publicacions institucionals i de manuals, i es constata un altre canvi fonamental: «la universitat, una creació medieval fonamentada en la transmissió de coneixement, havia estat reinventada al segle XIX en afegir a la seua missió la generació de nous coneixements, és a dir, la recerca» (p. 57). I això, és clar, tindria conseqüències editorials. Furió les repassa: publicacions de tesis o aparicions de les primeres revistes. El context, però, encara era precari: «fins 1900 la mediocritat havia estat extrema» (p. 61), conclou.

El segle XX és un salt, i dins d'aquest ho són els anys vint. El 1920, i en «un context de gran efervescència intel·lectual i acadèmica» (p. 63), apareix *Anales de la Universidad de Valencia*, publicació d'importància cabdal, no només per la voluntat i el contingut d'aquesta, sinó també perquè suposà l'embrió d'un servei de publicacions, que no deixà de funcionar els anys de la guerra (1936-1939). La victòria nacionalcatòlica i la repressió posterior afectà, com no podia ser d'una altra manera, la universitat i la seua producció editorial: les depuracions, en van ser moltes. Com a fita del període hi ha la creació del Secretariat de Publicacions el 1943 i el consegüent augment de pressupost. Furió rescata el cas de Francisco Alcaide, exvalencianista nomenat director de publicacions, càrrec que mantingué en dues etapes fins l'any 1954. En aquesta època, apunta, «la major part del pressupost del Secretariat de Publicacions [...] es destinava a la impressió dels *Anales*» (p. 85).

Les transformacions dels seixanta i setanta són l'avantguarda de les que arribarien amb la democràcia: el nomenament de Vicenç Mari Rosselló i Verger, autèntic revulsiu, és el símbol de l'època. Es publiquen per primera vegada obres en català i sorgeixen col·leccions com «Cultura Universitària Popular», primera pedra de tot el ventall que s'obriria. Amb la mateixa exhaustivitat demostrada en la resta del seu text,

Furió analitza les dècades finals del segle xx i el principi del xxi, que viuen un procés progressiu de professionalització, especialització i expansió de l'editorial universitària, ja amb el segell PUV i, també, amb la llibreria inaugurada el 2003.

D'aquesta darrera etapa històrica s'ocupen amb detall les altres dues parts del volum: «La cuina dels llibres» i «La “revolució” editorial». Col·lectives, amb textos més breus obra de plomes diverses, componen un vitrall de visions sobre el món editorial universitari. La primera d'aquestes dues parts conté set articles. El primer d'aquests és «L'ofici d'editar llibres universitaris», de Maite Simón, una reflexió àmplia sobre l'edició en general i sobre la universitària en particular, treball imprescindible que implica multiplicitat de tasques orientades a la configuració d'un catàleg coherent i rigorós. En el cas de l'edició universitària, a més, afig la dificultat «de pensar en termes editorials dins l'entorn acadèmic i haver de tractar alhora el llibre com un bé cultural i una mercaderia» (p. 173).

David Lluch, per la seua banda, en «La corrección: retazos de una profesión invisible» analitza la figura insubstituïble del corrector, la seua faena d'orfebreria i les sovint incertes aigües on es mou, amb tocs fins i tot d'ironia. En constata també els requisits: «alta capacidad de concentración, atesorar conocimientos de cultura general pero también, es evidente, del ámbito lingüístico y del editorial, ser sistemático y detallista, coherente, cultivar el gusto estético, pecar de prudente o ser ordenado y limpio al consignar las marcas y signos de corrección sobre el papel...» (p. 193).

En «Elogi del llibre ben fet. Conversa amb Josep Palàcios», Martí Domínguez reporta, amb un estil que domina, el diàleg il·lustrat mantingut amb Palàcios, discret i immens escriptor i bibliòfil, qui el rep a sa casa, on «tot projecta la seua qualitat, els plats de ceràmica, les pintures de Manuel Boix i Rafel Armengol, els mobles déco, fins i tot els caragols marins tropicals que ací i allà aporten un punt exòtic a l'atmosfera clàssica» (p. 202); la casa, al capdavant, «d'un escriptor empedrat de bibliòfil, un fenomen literari» (p. 209), amb el qual conversa sobre records, edicions —Palàcios dissenyà la col·lecció «Fons Històriques Valencianes», per exemple—... i llibres.

En el quart dels articles d'aquesta segona part, «Les línies editorials i la construcció del catàleg», Pau Viciano analitza a fons les col·leccions i línies editorials del segell Publicacions de la Universitat de València al llarg dels seus anys d'existència, una trajectòria de creixement, diversificació i especialització constant, tot per a la construcció d'un catàleg que «no és un simple fullet comercial, més o menys voluminós, sinó també una carta de presentació d'una editorial, tant per la materialitat mateixa —disseny, qualitat de la factura— com per constituir l'inventari de la tasca realitzada» (p. 222). Aquesta reflexió sobre el catàleg es complementa amb el text següent: «Els noms del catàleg, més enllà del món acadèmic», de Gustau Muñoz. Aquest reflexiona al voltant del que suposa el moll de l'os d'una editorial: l'equip humà, sí,

però també els autors, que «són fonamentals, són la base de tot o, si es vol, els protagonistes imprescindibles d'una empresa editorial: l'element medul·lar» (p. 225). En el cas de PUV, apunta Muñoz, la majoria estan lligats a la universitat, en particular a la de València, però no és el perfil únic d'un catàleg que és «una selva frondosa». Ben estructurada, matisa, això sí.

Expert editor, Vicent Olmos analitza en «Les coedicions universitàries» una matèria que coneix molt bé, com és el de les coedicions i, concretament, les que ha portat a terme PUV. Se centra en dues col·leccions que, «per la temàtica i per l'interès i actualitat de les seues investigacions, poden donar una idea de la importància de les coedicions» (p. 235): «Feminismos» i «El Món de les Nacions», la primera coeditada amb Càtedra i la segona amb Afers, en la qual, per cert, han aparegut llibres ja clàssics com *Nacionalisme banal* de Michael Billig.

La segona part del volum es tanca amb «Altres formes d'editar: les publicacions electròniques», de Juan Pérez Moreno, que analitza un fenomen a l'alça i que encara no ha culminat el seu procés de creixement. Un procés que «s'ha considerat com una amenaça per a l'edició en paper», però que «ofereix una sèrie d'avantatges relacionats amb alguns punts febles del sector» (p. 244), apunta Pérez Moreno, com la democratització de l'edició, la possibilitat il·limitada d'emmagatzematge o la transmissió immediata. Pérez Moreno analitza el fenomen des dels seus inicis —l'any 1997 fou en aquest sentit simbòlic, en ser el de l'arribada dels primers llibres electrònics que PUV va traure a la llum— fins a l'actualitat.

La tercera i última part de *Cent anys fent llibres*, com apuntàvem, la forma «La “revolució” editorial» i se centra especialment en el segle XXI i els seus avatars editorials. Seguint la línia de Pérez Moreno, «L'aposta digital: llibres a l'abast», de José Luis Canet, ressegueix la història de la digitalització en l'àmbit universitari, des d'aquell ara llunyà 1971, en què File Transfer Protocol va implantar-se en algunes universitats americanes, passant novament pel 1997 i l'aparició cabdal de Gallica. Canet acaba el seu text amb una profecia: el llibre de contingut científic i universitari acabarà passant del format paper al digital.

En «Notes sobre la gestió editorial», Lluís Miró Grabuleda fa una acurada anàlisi del que suposa el comandament editorial en el marc actual, tot des del punt de vista d'una editorial universitària com PUV. Hi aporta xifres i conclusions contundents respecte del canvi que s'està vivint, amb augment de títols però rebaixa de tirades, llibreries en recessió o la paradoxal contraposició entre alts índexs de lectura i baixos índexs de vendes de llibres. En aquest context, assenyala Miró Grabuleda, «poc a poc les editorials han perdut i aniran perdent els seus monopolis tradicionals», mentre que la seua reconversió digital «sembla ja imparable» (p. 279).

Tot seguit, Amparo Jesús-Maria Romera analitza un punt clau per a qualsevol editorial, incloses les universitàries, com és el de la participació en fires i llibreries. En «Els llibres universitaris al carrer: llibreries i fires», analitza les possibilitats de comercialització dels llibres universitaris a Espanya i la importància de les fires nacionals i internacionals com a canal de visibilització. Així, destaca efemèrides com La Plaça del Llibre —molt important pel que fa als llibres en català— o d'altres d'històriques com la Fira del Llibre de València. Igualment clau per a l'arribada al públic del llibre universitari és un espai com la Llibreria de la Universitat de València, que des de 2003 ofereix a aquest públic un espai físic on trobar el catàleg. En «La Llibreria de la Universitat, un projecte pioner», Javier Crespo i Ana Isabel Poves repassen la trajectòria d'aquesta i la seua importància històrica, que segueix intacta: «el nostre model de llibreria especialitzada i de fons continua complint amb els propòsits per als quals va ser creada, continua sent necessària», conclouen (p. 311).

A continuació, Maite Simón, en «Les aliances sectorials interuniversitàries i l'associacionisme gremial», s'acosta als avatars dels contactes entre editorials universitàries des dels anys huitanta del segle xx i la creació de l'AEUE com a primer pas d'una estructura sòlida de col·laboració que, anys després, culminaria amb l'aparició de la UNE, la Unión de Editoriales Universitarias Españolas. En el cas de PUV, a aquesta estructura s'afegeix, entre d'altres, la cabdal importància de la Xarxa Vives, que vertebrava les universitats de llengua i cultura catalanes, i l'AEPV, que agrupa les editorials valencianes.

Finalment, Ana I. González González clou la tercera i última part del volum amb «Las publicaciones académicas: valor, calidad y prestigio», amb una repassada d'un tema clau i sovint conflictiu. Així, apunta que «aunque el peso de la edición universitaria tiene en el conjunto de la edición académica en nuestro país es importante [...] el valor que le otorga, a pesar de ser conocido, sigue generando algunas controversias» (p. 342). González assenyala el contrast que, en aquest punt, hi ha amb el món anglosaxó. Els problemes relacionats amb els sistemes actuals d'avaluació i les solucions possibles centren l'atenció de la darrera part del text.

Al capdavant, *Cent anys fent llibres* és, com dèiem a l'inici, una visió panoràmica, diversa i alhora profunda i completa dels cent anys de vida de PUV, un segell que forma part dels fonaments actuals de la Universitat de València i també de la seua història contemporània... com el mateix llibre demostra.

CARLES FENOLLOSA
 Universitat de València
 carlesfeno@gmail.com
 ORCID 0000-0001-8932-0542